

Г. М. Тарабанчук

Крижопільський район

КРИЖОПІЛЬСЬКИЙ РАЙОН – район, що знаходиться у південній частині Вінницької області. Межує з Томашпіль., Тульчин., Тростянець., Піщан. і Ямпіль. р-нами Вінн. обл. Утвор. 1923. Жит. потерпали від голодомору 1932–33, зазнали сталін. репресій. Від липня 1941 до березня 1944 – під нім.-фашист. окупацією.

Пл. 884 км². Насел. 40 907 осіб (2001, складає 87,8 % до 1989), переважно українці. У складі р-ну – смт [Крижопіль](#) та 44 сільс. насел. пункти. Лежить у межах сх. частини *Подільської височини*. Поверхня – хвиляста рівнина, розчленована ярами та балками. Корисні копалини: вапняки, піски, глини. Протікають річки *Марківка*, [Кам'янка](#) (притоки [Дністра](#)), [Дохна](#) (притока *Південного Бугу*). Землі водного фонду складають 0,8 тис. га. Ґрунти переважно опідзолені темно-сірі та чорноземні, на решті тер. – лісові ясно-сірі та сірі. Лісів та ін. лісовкритих площ 12,6 тис. га. Ростуть дуб, граб, липа, вільха, клен, ясен, береза. Протяжність автошляхів заг. користування 607 км, з них із твердим покриттям – 430,5 км. Тер. р-ну перетинає залізниця Жмеринка–Одеса (19 км) з проміж. ст. Крижопіль.

Проходить магістрал. нафтопровід Одеса–Броди. Гол. підприємства розташ. у райцентрі та с. Соколівка («Соколів. цукор»). Пл. с.-г. угідь 69,2 тис. га, з них орних земель – 61,8 тис. га. Галузі с. господарства: рослинництво зерн.-буряківн. і тваринництво м'ясо-молоч. напрямів. Осн. культури: озима пшениця, ячмінь, цукр. буряки, соняшник, горох, кукурудза, картопля. Сільгоспформування р-ну: 7 філій АТ «Продовольча компанія «Поділля»», 3 ТОВи, 97 фермер. госп-в. У К. р. – 27 заг.-осв. шкіл, 23 дошкіль. заклади, профес. буд. ліцей (Крижопіль), ПТУ-24 (с. Городківка), ВПУ-31 (с. Заболотне), допоміжна школа-інтернат (с. Соколівка); 20 Будинків культури, 8 клубів, 27 б-к, [Заболотного Д. К. академіка Меморіальний музей](#), 3 громад. музеї, 2 школи естет. виховання; центр. рай. лікарня, Городків. дільнична лікарня, 7 амбулаторій, 22 фельдшер.-акушер. пункти. Виходить г. «*Сільські новини*». Дев'ятьом колективам присвоєно звання «народний» і «зразковий». Діють 23 реліг. громади УПЦ МП, 4 – РКЦ, 9 – протестантських (адвентистів сьомого дня, євангел. християн-баптистів, свідків Єгови).

Для занять фіз. культурою і спортом у р-ні функціонують стадіон (Крижопіль), 22 спорт. зали, 14 стрілец. тирів, 14 футбол. полів, 37 волейбол. майданчиків, 16 майданчиків заг. фіз.

підготовки, 3 тренажер. зали. Охороняються 21 пам'ятка археології, 41 – історії, 12 – монум. мистецтва. Архіт. пам'ятки: Казан. церква (1619), костел Пресвятої Діви Марії у с. Городківка, церква Іоанна Богослова у с. Радянське (обидві – 1747), садиба Бжозовських у с. Соколівка (поч. 19 ст.). Серед видат. уродженців – мікробіолог, епідеміолог, академік АН СРСР і ВУАН [Д. Заболотний](#) (с. Чоботарка, нині Заболотне), історики *К. Широцький* (с. Вільшанка) та *М. Яворовський* (с. Голубече), письменник, літературознавець, чл.-кор. АПН СРСР *О. Мазуркевич* (с. Жабокрич), фахівець у галузі воєн. науки *В. Телелим* (с. Зеленянка); письменники *М. Трублаїні* (с. Вільшанка), *А. М'ястківський* (с. Соколівка), *М. Рябий* (с. Заболотне); важкоатлет, журналіст *І. Лозовський* (с. Красносілка); учасник нац.-визв. руху [О. Зеленюк](#) (с. Жабокрич); Герой Радянського Союзу *Р. Сміщук* (с. Крикливець).

Фотоілюстрації



Бібліографічний опис:

Крижопільський район / Г. М. Тарабанчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-959>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).